కొన్ని దశాబ్దాలపాటు ఆకాశవాణిలో వివిధ హోదాల్లో పనిచేసిన అల్లంరాజు వెంకటరావు గారు 'సుధామ'గా సాహితీ లోకంలో సుప్రసిద్ధులు. సుధామగారు కవి, రచయిత, వక్త, కాలమిస్ట్, కార్టూనిస్ట్, సాహితీ విమర్శకులు..! వృత్తి రీత్యానూ, ప్రవృత్తి రీత్యానూ ఆయన కలుసుకున్న, తెలుసుకున్న వ్యక్తుల గురించి, సందర్భాల గురించి ప్రతినెలా 'రేడియో జ్ఞాపకాలు'గా మలచి మనకి అందిస్తున్నారు. సుధామగారి ఇ-మెయిల్ – **sudhama_51@yahoo.com**

5

1967వ సంవత్సరం నా జీవితంలో ఒక ప్రభావోపేతమైన సంవత్సరం! ఒక విధంగా చెప్పాలంటే - రేడియోలో పనిచేయడానికి కావలసిన 'క్వాలిఫికేషన్స్' సంతరించుకోవడానికి, ఆ ఏడాదే శ్రీకారం చుటింది! సాహిత్య, సాంస్కృతిక రంగాలకు బలమైన పునాదులువేసుకునేందుకు నాకు అవకాశాలు సమకూడిన సంవత్సరం అది!

హైదరాబాద్ 'వివేకవర్ధనీ' కళాశాలలో పి.యు.సి చదువుతునపుడే - దారిలోనే ఉండే, తుర్రేబాజ్‌ఖాన్ రోడ్డు (కోఠీ)లోని 'బాలబంధు' ప్రతికా కార్యాలయంలో నా రచనలు ఇస్తుండటం, ఆ పక్షపత్రికలో అవి వస్తూండటం జరిగేవి. 1965 డిసెంబర్ ఒకటవ తేదీ 'బాలబంధు'లో అచ్చులో నా తొలిరచన - 'చెడుసహవాసం' అనే కథ వచ్చిందని చెప్పానుగా! 'బాలబందు నుండి నా రచనా ప్రయాణం - కార్టూన్లు, కవితలు, ఛందోబద్ధ పద్యాలు, బొమ్మలుగా సాగింది. అప్పట్లో 'ప్రతిభ అనే విజయవాడ నుంచి వచ్చే వారపత్రిక, మద్రాసునుండి వస్తుండే 'ఆంధ్రపభ' వారపత్రికలో, విజయవాడనుండి వచ్చే 'ఆంధ్రజ్యోతి' వారపత్రిక, ఎక్కువగా కార్టూన్లు వేస్తూ ఉండేవాడిని. ప్రధానంగా నా ఆసక్తి కవితా రచనే. విరివిగా కవితలూ వచ్చేవి. 'కృష్ణాపత్రిక', 'ప్రజామత'లో ఛందోరచనలు చేశాను.

సుల్తాన్ బజార్‌లోని 'శ్రీకృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాషానిలయం' గ్రంధాలయంలో - పుస్తకపఠనాభిలాష తీర్చుకుంటుండేవాడిని! పి.యు.సి వదిలేసి, ప్రాచ్య విద్య డిప్లొమాలో - ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు పాచ్యకళాశాలలో 1967 లోనే చేరాను. హైదబాద్ తిలక్ రోడ్‌లో మా కాలేజీ ఉండేది. నల్లకుంటలో మరో ఓరియంటల్ కాలేజీ ఉండేది గానీ, భవనసముదాయాలూ అవీ - సారస్వత పరిషత్తువే ఆకర్షణీయంగా ఉండేవి! అది సాయం కళాశాల కనుక, నాలాంటి రెగ్యులర్ విద్యార్థులే కాక, వివిధ ఉద్యోగాలు చేసుకుంటూ - అభిలాషతో సాయంకళాశాలలో ప్రాచ్య విద్యాభ్యాసానికై చేరినవారూ ఉండేవారు! నేను చేరినప్పటికి 'శ్రీ సరిపల్లె విశ్వనాధ శాస్త్రి'గారు, ఆచార్య రవ్వా శ్రీహరిగారు అధ్యాపక బృందంలో ఉండేవారు. సంస్కృతం కూడా ఒక పాఠ్యాంశం. ఇంగ్లీష్ తరగతులు శౌరయ్యగారు తీసుకునేవారు.

కళాశాలకు సుల్తాన్ బజార్ మీదుగా నడుచుకుంటూ వెళ్ళేవాడిని. మలక్ పేట కాలనీనుండి కోఠీవరకు బస్సులుండేవి. సుల్తాన్ బజార్‌లోని అప్పటి దిల్ షాద్ టాకీస్ (భాషానిలయం ప్రక్కనే ఉండేది) ఎదురుగా 'చుక్కాని' వారపత్రిక కార్యాలయం, ప్రెస్ ఉండేవి. శ్రీ

కాశీనాథుని సుబ్రహ్మణ్యంగారు దాని ఎడిటర్. చుక్కానికి తొలిసారిగా 'బంగారు పాళీలు' పేర, రచయితలను పరిచయం చేసే శీర్షిక, అలాగే 'గళ్ళనుడికట్టు' శీర్షికలను నిర్వహించే అవకాశం కలిగింది! భాషానిలయం, చుక్కాని, సారస్వత పరిషత్తు అవీ అప్పటి నా ప్రధాన కూడళ్ళు. రేడియో క్వాలిఫికేషన్స్‌కు మొదళ్ళు.

ఇక 1967లోనే - 'యువభారతి' సంస్థతో పరిచయం ఒక గొప్ప మలుపు. శ్రీ కృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాషానిలయం' మేడమీద పరామర్శ విభాగంలో, ప్రతినెలా మొదటి, మూడవ ఆదివారలలో యువభారతి సాహిత్య సమావేశాలు మధ్యాహ్నం 2.30 నుండి అయిదు వరకూ జరిగేవి. డెక్కన్ క్రానికల్ రోజూ వేసే సిటీ డైరీలో ఓ ఆదివారం, ఆ విషయం చూసి, ఒంటరిగానే వెళ్ళి, మేడమీద సమావేశం గదిముందు కొంచెం సందిగ్ధంగా - 'లోపలకు వెళ్ళాలా, కూడదా' అని తచ్చాడుతుండగా, సూర్యనారాయణగారనే ఆయన నన్నులోనికి ఆహ్వానించి, కూర్చోమని, 'అతిధి పరిచయ పత్రం' నింపమని కాగితం ఇచ్చారు. అందులో యువభారతి సరస్వతి ముద్రతో; పేరు, చిరునామా, అభిరుచులు నింపే కాలమ్స్ ఉన్నాయి. అవి నింపి ఇచ్చాక, యువభారతి నాటి సమావేశం, 'మాణిక్యవీణాం' అనే శ్లోకమే సరస్వతీ ప్రార్ధనగా ఎవరో పాడగా మొదలైంది! వెనువెంటనే వారు "నేటి సమావేశానికి వచ్చిన అతిధులు" అని నాలాగే వచ్చిన మరి ముగ్గురు నలుగురిని కూడా ముందు పరిచయం చేసి, ఆహ్వానం పలికి, సమావేశ కార్యక్రమాలను మొదలు పెట్టడం నన్నెంతగానో ఆకట్టుకుంది! వచ్చిన అతిధిని సభలో పరిచయం చేసి, తమలో ఒకడిగా అలాకలుపుకోవడం నాకు నచ్చింది!! అది "ఒక వేదికా, ఎదురుగా ప్రేక్షకులూ" అన్న రీతి సభగా కాక, అందరూ మెత్తటి పరుపులవంటి వాటిమీదే, రౌండ్‌గా, క్రిందే కూర్చుని నిర్వహించిన సభ! 'క్లుప్తగోష్టి' అనే కార్యక్రమ తొలి అంశం! ఒక డబ్బాలో వివిధ విషయాలను చీటీలపై రాసి ఉంచి, ఎవరిముందు ఆ డబ్బా ఉంచితే, వారు అందులో చేతికొచ్చిన ఓ చీటీ తీసుకుని, అందులో విషయం మీద రెండు నిముషాల సేపు మాట్లాడాలి! అధ్యక్షా!, క్లుప్తగోష్ఠి నిర్వాహకా" అనే సంబోధనతో ప్రారంభించాలి. ఒక నిముషం నలభై సెకన్ల తరువాత, ఓ హెచ్చరిక మ్రోత మోగిస్తారు. మిగతా ఇరవై సెకండ్లలో మాట్లాడటం ముగించాలి. అతిధుల ముందుకు ఆ డబ్బాను పంపి మాట్లాడించారు. నేను నాటి 'క్లుప్తగోష్ఠి'లో దేన్ని గురించి ప్రసంగించానో ఇప్పుడు గుర్తులేదుకానీ, పదిపదిహేనుమంది మాట్లాడాక, వచ్చినవారందరికీ ఇవాళ క్లుప్తగోష్టిలో మాట్లాడిన వ్యక్తులలో మీరు ఎవరిని ఉత్తమ వక్త అనుకుంటున్నారో వారి పేరు ఇవ్వబడిన చీటీలో వ్రాసి అందచేయమని అందరికీ తెల్ల చీటీలు పంచారు.

ఇంతలో 'నా ఊహాపథంలో' అనే, అంతకుముందు సమావేశంలో ఇవ్వబడిన అంశం - 'కలలు' గురించి స్వీయరచనలు రాసి తెచ్చి చదివే కార్యక్రమంలో - సభ్యులు తమ రచనలు వినిపిస్తుండగా, క్లుప్తగోష్ఠి ఉత్తమ వక్త పత్రాలను ఆ కార్యక్రమం నిర్వాహకులు లెక్కించసాగారు!. ఒకప్రక్క కొందరు తమ రచనలు వినిపిస్తుండగానే, నేనూ ఓ చిన్న కవిత 'కలలు' గురించి రాసి వినిపించాను. అది అవగానే - 'క్లుప్తగోష్ఠిలో నేడు ఎన్నికయిన ఉత్తమ వక్త'. అంటూ నా పేరు ప్రకటించి, అందరిముందూ ఒక పుస్తకాన్ని సంస్థ అధ్యక్షులు, క్లుప్తగోష్టి నిర్వాహకుల సంతకాలతో బహుమతిగా ఇచ్చారు. అలా నేనందుకున్న గ్రంథం శ్రీశ్రీ 'మహాప్రస్థానం'! నాకు పదహారేళ్ళ వయసులో స్ఫూర్తినిచ్చిన కవిత్వం. 'మహాప్రస్థానం' రాయడానికి ముందు 1930 లో శ్రీ శ్రీ టైఫాయిడ్ జ్వరపడ్డాడట! 'మహాప్రస్థానం' చదివేసరికి నాకు నిజంగానే స్వరం వచ్చింది. పదహారేళ్ళ వయసులో, కేవలం తెలుగు భాషమీద మమకారంతోనే - లెక్కలు, సైన్సులేని ప్రాచ్యవిద్యాకళాశాలలో చేరి, అప్పుడప్పుడే పత్రికల్లో కార్టూన్లు, కావితలు రాస్తూ, సాహిత్య సమావేశాలకు హాజరవ్వాలని ఉత్సహిస్తున్న నాకు - అలా 'యువభారతి' సంస్థతో పరిచయం, 'మహాప్రస్థానం' బహుమతి 1967 లో జీవితంలో సంక్రమించిన గొప్ప ప్రభావాలు!

ఆనాటి సమావేశం ముగిసి వచ్చేస్తుండగా - 'యువభారతి' వారు, తమ చిరునామా రాసి వున్న ఓ పోస్ట్‌కార్డ్ నిచ్చి, నాటి సమావేశం గురించి ఏమనుకుంటున్నదీ ఇంటి నుంచి రాసిపంపమని కోరారు. నేను రాసిన జవాబుకు తిరిగి లేఖ రాస్తూ, యువభారతి 'వంగపల్లి విశ్వనాథం'గారు 'నీలాంటి యువకుల అవసరం సంస్థకు ఎంతయినా ఉంది. వీలుంటే ఫలానారోజు సాయంత్రం భాషానిలయం ప్రక్కన కేఫ్‌కు రమ్మని' లేఖరాశారు. అలా వెళ్ళడం - ఆయన మాటలకు ఆకర్షితుడనై సంస్థ సభ్యుడిని కావటం జరిగాయి! నేను వెళ్ళిన ఆ తొలి సమావేశంలోనే కాళోజీ నారాయణరావు, జి.వి.సుబ్రహ్మణ్యం, ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి వంటి ప్రముఖులున్నారు. చక్రవర్తి వేణుగోపాల్ సమావేశంలో 'ఎంకిపాట' పాడటం, 'అనవసరంగా వక్తల ప్రసంగాలలో నేడు దొర్లిన ఆంగ్లపదాలు - వాటికి తెలుగు సమానార్థకపదాలు' అని ఒకరు చివర్లో వివరించిన వైనం నాకు ఇంకా గుర్తే!

కాలేజీ చదువు పాచ్యకళాశాలే అయినా - డాక్టర్ కె.కె. రంగనాధాచార్యుల గారివల్ల అభ్యుదయ భావస్ఫూర్తి ఇనుమడించింది! నిజానికి దిగంబరకవులుతో ఆయనకు సన్నిహిత పరిచయాలుండేవి. ఆయన్ను అప్రకటిత ఏడవ దిగంబర కవి అని అనేవారూ ఉండేవారు. ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు ప్రాచ్య కళాశాలకు ఆయన తరువాత ప్రిన్సిపాల్ అయ్యారు. వార్షిక సూచిక 'నెలవంక' - తొలిసంచిక కాలేజీ పక్షిన 1968 - 69 వెలువరించడం, అందుకు నిర్వహించిన వ్యాస రచనపోటీలో పాల్గొన్న నన్ను, ఉపసంపాదకునిగా నియమించడం జరిగింది! శ్రీ శ్రీ మహాప్రస్థానం పై వ్యాసం, 'నే దిగంబరకవిని' అనే కవిత 'నెలవంక' తొలిసంచికలో నా రచనలు.

అలా అలా 'యువభారతి'తో అనుబంధం, కళాశాల ద్వారా అంతర్ కళాశాలల పోటీలలో వాటిల్లో పాల్గొంటూ విద్యార్థిలోకంలో నేను ప్రాచుర్యం పొందడం జరుగుతూ వచ్చాయి. పెరుగుతూ వచ్చాయి. 'చుక్కాని'లో శీర్షికా నిర్వహణం ఒక పత్రికా రచయితను చేసింది నన్ను.

అల్లంరాజు వెంకటరావుగా ఉన్న నేను - అంతకు ముందు బాలరచయితగా 'భావ్యశ్రీ' పేర కొద్దిపాటి రచనలు చేసినా, 1967 లోనే 'సుధామ' అన్న కలంపేరు పెట్టుకున్నాను. అదెందుకు ఎలా జరిగిందో నేనిప్పుడు కచ్చితంగా చెప్పలేను. మా ఇంట్లో వారంతా నిబద్ధిత 'రాధాస్వామి సత్సంగులు' అని చెప్పానుకదా! సాయంత్రం సత్సంగంలోని ఒక ప్రార్థనా శబ్దంలోని 'లోక అలోక పావుం సుఖధామా' అనే వాక్యంలోంచి 'ఖ' తొలిగించి, 'సుధామ' అని గ్రహించానని చెప్పాలి. సుధామ అన్న పేరులో 'ధా'కు వత్తులేక, 'దా' అని ఉంటే - అది కృష్ణుని బాల్యమిత్రుడైన సుదాముడు (కుచేలుడు చక్కని దండలు అల్లేవాడట) అవుతుందిగానీ, 'సుధామ' అంటే 'సుధా' అనగా అమృతం, 'మ' అంటే మయుడు అనే దృష్టితో - సుధామ అంటే అమృతమయిన విష్ణువు, చంద్రుడు అనే భావం ఒకవంకా, మరోవంక 'సు' అనగా మంచి, 'ధామ' అంటే భవనం, నివాసప్రదేశం అనే అర్థంలో 'నేను వసించే చోటు 'సువ్యవస్థ' కావాలనే ఆకాంక్షతో' అభ్యుదయ భావన గలదిగానే - ఆ కలం పేరు గ్రహించాను. చెప్పానుగా! మహాప్రస్థానం ప్రభావం, కళాశాల ప్రభావం, యువభారతి, చదివింది సంప్రదాయ విద్యయే అయినా, ఒక సమ్యక్ దృష్టిని స్వీకరించి, కొంత వామపక్షభావజాలం వైపు ఆ యువకునిగా ఉన్న దశలో మొగ్గేటట్లు చేశాయి. రాధాస్వామి సత్సంగం మౌలిక సూత్రాలు, నియమాలు - పూర్తి శాఖాహారులు కావడం, కుల వివక్ష లేకపోవడం. అన్నిరకాలవారూ కలిసి సత్సంగం, సేవల్లో పాలుపంచుకోవడం నాకూ నచ్చాయి! కానీ నేను ఆ మతావలంబకుడిగా 'ఉపదేశం' తీసుకోలేదు.

నేను ఆంధ్రసారస్వత పరిషత్తు ప్రాచ్యకళాశాల డిప్.ఓ.యల్ రెండవ సంవత్సరం చదువుతుండగా, ఆకాశవాణి హైదరాబాద్ కేంద్రం వారు అప్పట్లో 'తరుణభారతి' పేరిట ప్రసారమయ్యే యువజనుల కార్యక్రమంలో పాల్గొనమని కాలేజీకి కాంట్రాక్ట్ పంపారు. కాలేజీ పక్షాన యువ విద్యార్థిగా 1970 ఫిబ్రవరి 27 రాత్రి 7.45 కు ప్రసారమైన కార్యక్రమంలో విద్యార్థులం మొదటగా రేడియో ప్రోగ్రాం ఇచ్చి, వస్తూ వస్తూ ప్రిన్సిపాల్ డా.కె.కె.రంగనాధాచార్యులు గారితో ఫోటో తీయించుకున్నాం! ఈ ఫోటోలోని డి.చంద్రశేఖర్ రెడ్డి ఆ తరువాత ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు ప్రాచ్యకళాశాలకే ప్రిన్సిపాల్ అయ్యి, పదవీ విరమణ తరువాత ప్రస్తుతం 'ఎమెస్కో' ప్రధాన సంపాదకుడిగా ఉన్నాడు. సి.లక్ష్మణరావు (పతంగే) కూడా ఎమెస్కోలో ఉన్నాడు. వి.రాఘవరావు 'రఘుశ్రీ'గా ప్రసిద్ధుడు! కమర్షియల్ టాక్స్ ఆఫీసర్ గా చేసి ప్రస్తుతం జంటనగరాలలో మానస ఆర్ట్ థియేటర్స్ పేర సాహిత్య, సాంస్కృతిక రంగాలలో విశేషకృషిచేస్తున్నాడు.

1967 లో నేను సంపాదకునిగా 'యువమిత్ర' అనే లిఖిత మాసపత్రిక ప్రారంభించి, దాదాపు పది సంవత్సరాలు బాటు (మధ్యలో స్వల్ప విరామాలు తీసుకున్నా) నిర్వహించాను. చేతివ్రాతతో ఉండే పత్రికే అయినా, సచిత్రంగా ఒక మామూలు - ఆనాటి

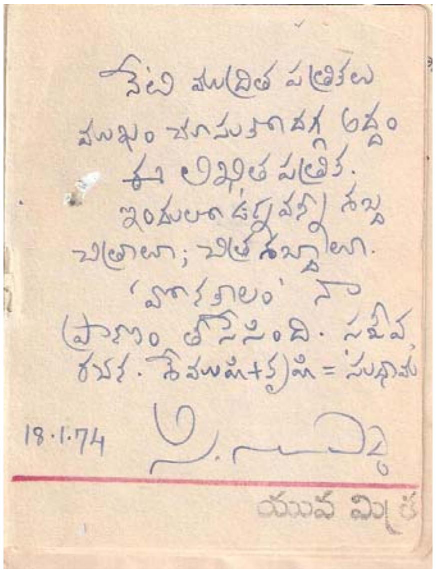

'యువ', 'జ్యోతి' మాసపత్రికల్లా తీర్చిదిద్దేవాళ్ళం! శ్రీకృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాషానిలయం, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయాలలో వారం, పదిరోజులు పాఠకులు చదువుకునేలా త్రిప్పుతుండేవాడిని. ప్రత్యేకమైన ఫోల్డర్‌లో పెట్టి గ్రంధాలయాధిపతులు 'యువమిత్ర'ను ఇతర పత్రికల్లా పాఠకులు చదివేందుకు అందుబాటులో ఉంచేవారు. ఆ లిఖిత పత్రిక చివర్లో ఒక చిన్న సైజులో తెల్లకాగితాల పుస్తకం పెట్టి, అందులో చదివిన వారి అభిప్రాయాలు నమోదు చేయమనేవాళ్ళం. 'యువమిత్ర' ను పద్మభూషణ్, జ్ఞానపీఠ అవార్డు గ్రహీత అయిన నేటి డా.సి.నారాయణ రెడ్డిగారు, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ

కార్యదర్శిగా పనిచేసిన యువభారతి అధ్యక్షులయిన నాటి యూనివర్సిటీ లెక్చరర్ కీ.శే. ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి గారలు కూడా ఎంతో అభినందించారు. డా ఎన్. గోపి (మాజీ వైస్ ఛాన్సలర్, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం) అమ్మంగి వేణుగోపాల్ యువకులుగా 'యువమిత్ర' కార్యాలయమైన మా ఇంటికివచ్చి రచనలు ఇచ్చి వెళ్ళడమూ జ్ఞాపకమే. ఎన్నో లిఖిత పత్రికలకు 'యువమిత్ర' స్ఫూర్తి అయింది నాడు..

1970 లో కాలేజీ నుండి సమర్పించిన రేడియో కార్యక్రమం, ఆనాటి ఆకాశవాణి ప్రొడ్యూసర్ శ్రీ వేలూరి సహజానంద గారికి - నా పట్ల అభిమానాన్ని కలిగించింది. నా వాచకం, నా రచన ఆయన అభినందనలకు నోచుకోవడంతో, సాహిత్య కార్యక్రమాలతో ఒక కవిగా ప్రత్యేకించి విడిగా నన్ను ఆహ్వానించడం మొదలుపెట్టారు ఆయన.

అలా 1970 నుండి వరుసగా రేడియో కార్యక్రమాలలో తరచుగా పాల్గొంటూ మొదట క్యాజువల్ బేసిస్ మీద, రేడియోలో పనిచేసే అవకాశం పొందడం జరిగింది.

(రేడియోలో క్యాజువల్ గా పనిచేసిన విశేషాలు వచ్చేనెల చెప్పుకుందాం!)